

PROSVETA

Uredniški in upravljalni prostori: 2657 S. Lawndale av.
Office of publication: 2657 So. Lawndale ave.
Telephone: Lawndale 4635.

LETO—YEAR XIV. Cena lista: \$5.00. Entered as second-class matter January 23, 1916, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.
Chicago, Ill., torek, 6. decembra (Dec. 6) 1921. Subscription \$5.00 Yearly. STEV.—NUMBER 283.
Published and distributed under permit (No. 148) authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office at Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

\$3,000,000 PRIPRAVLJENIH ZA NABIRANJE STAVKOKAZOV.

DELAVSKI SOVRAŽNIKI V CHICAGU SE PRIPRAVLJAJO ZA ZADNJI NASKOK.

Seveda bodo delavski sovražniki odločili te troške na konsumente.

Chicago, Ill. — Delavski sovražniki v Chicagu se pripravljajo za resen napad na strokovno organizirane delavce. Sklenili so, da osredotočijo vse svoje moči pri naskoku na organizirane stavbinske delavce. Za orodje so si pa izbrali Landisovo razsodbo.

Da dosežejo svoj namen, so se odločili, da naberejo v stavkokaški sklad tri milijone dolarjev. Denar iz tega sklada bo služil za uvažanje stavkokašov v Chicagu.

In kdo je napravil izjavo, da se nabere sklad za importiranje stavkokašov, ki naj izrinejo organizirane delavce, kateri nečejo sprejeti Landisove razsodbe? Ali je to mogoče stavbinski podjetnik? Izjave je storil T. E. Donnelly! Ali veste, kdo je ta Donnelly? Predsednik je tiskarske tvrdke Reuben H. Donnelly korporacije, ki je na glasu, da se kot mora bojuje proti organizaciji tiskarskih delavcev.

Kamoflaza teh delavskih sovražnikov je precej prozorna. Takozvani "meščanski komite" sestoji iz ljudi, katerim je življenjski princip boj proti organiziranemu delavstvu. Ti delavski sovražniki ne plačujejo še takó visoke meze, kot jo je določil Landis. Tudi stavkokaških delovnih razmer ne priznajo, ki so v njegovi razsodbi. Oni se sploh ne zanimajo za Landisovo razsodbo, ampak hočejo delavstvu usiliti svojo voljo. Da se to zgodi, se pa poslužijo Landiseve razsodbe.

Kako mislijo ti sovražniki delavstva, govore besede Donnellyja. On pravi, da se uvede ta razsodba. Gledati moramo na to, da za tesarske delavce ostane vedno odprta delavnica, ali pa v drugih strokah, ki nečejo sprejeti razsodbe. Dalje gozbeđa Donnelly, da se stavbinski stroški znižajo, če se uvede odprta delavnica.

Seveda se Donnelly ne dotika bankirjev in tudi ne pove, da so bankirji tisti, ki pomagajo vsaki stavbinske troške. Ravno tako ni Donnelly povedal, da bodo podjetniki naložili tri milijone dolarjev na ljudstvo, ki jih zbirajo za uvoz stavkokašov v Chicagu, ker podjetniki, posebno pa delavcem sovražni podjetniki se niso nikdar krili takih stroškov iz svojega žepa.

Že marsikaterikrat in v marsikaterem mestu so podjetniki zbirali in zbrali stavkokaški sklad, toda nazadnje so bili le tepeni, čeprav so v začetku imeli navidezne uspehe. Takrat so spoznali, da je bila njih gonja zastoj!

AVTOMOBIL JE ZAVOZIL V REKO.

Šest oseb je utonilo.

Toledo, O. — Avtomobil, ki ga je vodil Joseph A. Rokuski, je zdrsnil in je padel v kanal Miami-Erie, ki je globok osem čevljev. Utonilo je šest oseb: on, njegova žena, njegovo petletno dete, Bernard K. Laver, njegova soproga in njegov štiriletni otrok.

NEMŠKI MORNARJI ZAHTEVAJO MEZDO V DOLARJH.

Beaumont, Tex. — Moštvo nemškega parnika "Imgarde", ki se nahaja v tej luci, je zastavilo. Mornarji zahtevajo mezo v ameriških dolarjih, kajti z markami ne morejo živeti, kadar pridejo v ameriško pristanišče. Njihova meza v markah znaša osem dolarjev na mesec za mornarje in deset dolarjev za častnike.

STAVKAR V KANSASU NE DOBI DRŽAVLJANSKEGA PAPIRJA.

Pittsburg, Kans. — (Federated Press.) Matija Ulepič, slovenski rudar, ki je naredil prošnjo za državljanski papir, je bil zadnji teden informiran od sodnika A. J. Carrana, da mora prej dokazati, da ni v stavki proti industrijskemu sodišču, predno dobi papir. Najvišje zvezno sodišče še ni razsodilo o ustavnosti zakona industrijskega sodišča, kljub temu pa dela omenjeni sodnik neupravičeno ovire prosišem za državljanstvo.

UMORI V DOBI PROHIBICIJE SE MNOŽE.

DVA UBITA PRI PIJAČI V VILNARNI.

Ljudje pijejo do norosti.

Chicago, Ill. — Menda še nikdar niso bili umori tako številni, kot zdaj, ko imamo prohibicijo. Dva se malo sporečeta, pa že pokajo samokresi, svetlikajo noži ali se pa vihte pesti. Ljudje pijejo razne opojne pijače, ki tako vplivajo na pivec, da pomore. Dokler ni bilo uvedene prohibicije, so bili pijanci redka prikazen v Chicagu, ako ni človek hodil slučajno tam, kjer se križata Madisonova cesta in Kanaksa ulica. Danes je drugače. Pijane ljudi lahko človek sreča povsod in ob vseh urah. Ženske niso prav nobena izjema. Take so razmere, odkar je uvedena prohibicija.

Ljudje pijejo vse in ne vprašajo, če je strup, ki jih takoj pokoli na tla ali pa tako zmeša njih možgane, da ne vedo, kaj delajo.

Zdaj sta bila zopet izvršena dva uboja. Žalovna drama se je odigrala v Rialtovem bufetu. Tam je bila vesela družba pivecev, ki je sestala iz profesionalnih političarjev in nekaterih delavskih voditeljev. Sporni vzroki so bili tako majhni, da je skoraj neverjetno, da so resnični. Eden gostov se je odstranil. Pravijo, da je bil Thomas J. Walsh, poslovni odbojnik lokalne organizacije kovinskih delavcev, ki izdelujejo razne produkte iz pločevine. Odšel je na stranišče. Ko se je to zgodilo, je prišla v vinarno druga vesela družba. Neki natak je potreboval še en stol in je vzel stol od bližnje mize. Nastali so argumenti. Naenkrat je počil večkrat samokres. Zadet sta bila Adolph Georg, lastnik vinarne, in natak Georg Gast. Obe žrtvi sta odnesli s sabo v smrt tajnowt, kdo ju je ustrelil.

Walsh so aretirali. Predstavili so ga pred natakara Jeltmeierja, ki je v praksi prejel eno s pestjo po obrazu in ki trdi, da je Walsh storilec. Ko je Jeltmeier dejal, da je Walsh storilec, je Walsh odkimal in rekel: "Vi se motite!" On trdi, da ni bil v vinarni, ko so pričeli pokati strelji, ampak da je bil v nekem salunu na zapadni strani mesta. Ko je izvedel, da ga policija išče, se je sam prijavil.

Medtem ko se vrši preiskava, kdo je ubijalec, so pa razni reformatorji zagnali krik: "Izvedite prohibicijo!" Kdo in kako se naj izvede, da bo uspešna, tega reformatorji ne povejo.

Pametni ljudje so pripovedovali, če se hoče odvaditi ljudi opojnih pijač, jih je treba učiti od mladih nog, da postanejo tempereniki, da ne bodo imeli najmanjšega poželenja po pijači. Povedali so tudi, da bo svetlo topolapetvo, množili se bodo pijanci in ljudje bodo pili take pijače, da bodo kar norili. To se je zgodilo. Vino, pivo in žganjetoš bi se dal urediti s pametnimi postavami. Pametni ljudje so tudi priporočali, kakšne postavbe naj se sprejmejo, da se pijančevanje vedno bolj omejuje, a prohibicionisti niso poslušali teh nasvetov, ampak so hoteli imeti prohibicijo in sicer tako prohibicijo, kakršno imamo.

NEVIDNE SILE DOSEGLE POROTNIKE V ARBUCKLOVEM PROCESU.

Porotnica izjavlja, da je bilo njemu soprogu zagrošeno, da bo uničen, ako ne bo glasoval za oprostitev.

NOVA OBRAVNAVA 9. JANUARJA.

San Francisco, Cal. — "Nevidne sile", ki so na delu za oprostitev milijonarskega igralca Arbuckla, so zasukrat poražene. Ena sama žena, porotnica, jim je prekrizala račune. Ta žena je mrs. Helena M. Hubbard, ki je tekom razprav v porotniški sobi, trajajočih 44 ur, neprenehoma glasovala, da je Arbuckle kriv zločina, katerega je obtožen v zvezi s smrtjo igralke Virginije Rappe. S tem je Hubbardova preprečila oprostitev Arbuckla in dosegla, da se bo moral debeli komik ponovno zagovarjati pred sodiščem. Samo dva porotnika sta bila nekaj časa na strani omenjene porotnice, toda končno je bilo deset glasov proti dvema za oprostitev in na tej točki se je porota razšla brez rezultata.

Ko je sodnik razpustil poroto v nedeljo popoldne, je mrs. Helena Hubbard takoj obvestila okolišnje pravdnika, da je bil nanjo narejen pritisk, da naj spremeni svoje stališče in glasuje za oprostitev. Sodni sluga, ki je stregel poroti, je povedal Hubbardovi, da sta trgovca Gus Oliva in odvetnik G. J. Irwin zagrozila njenemu soprogu, da bo uničen, ako ne sodeluje na svojo ženo, da spremeni svoj glas.

Pomožni okolišni pravdnik U'Ren je nato naznanil, da bo zadeva glede pritiska na porotnico takoj drugi dan predložena veleporoti v preiskavo.

Obenem so se odvetniki obeh strank zedinili, da se druga obravnava proti Arbucklu odpravi dne 9. januarja. Arbuckle bo moral še enkrat iti skozi ves proces in njegovi stroški, ki že zdaj znašajo več \$100,000 se najbrž podvoje.

Arbuckle je silno poparjen. Bil je prepričan, da se porota vrne v eni uri s pravorkom: nekriv, zdaj pa vidi, da njegove drame še ni konec. Njegov komentar je sicer bil, da smatra izid obravnave za "moralno oprostitev", toda to mu ne pomaga dosti.

POMORŠČAK JE ZOPET USTRELIL CIVILISTA.

Shreveport, La. — Willey Clarke, star dvajset let, je bil ustreljen v trebuh od pomorščaka, do deljenega k poštni straži. Clarke je farmarjev sin in je prišel na postajo, da vidi prihajajoči vlak. Dogodek se je odigral v Blanchardu in ljudje imajo navado, da prihajajo na postajo k vlakom, ker prihajajoči in odhajajoči vlak tvorijo nekaj spremembe v njih vsakdanjem življenju. Farmarjev sin ni vedel, da so pomorščaki dobili stroge odredbe zaradi straženja pošte. Vojak je ukazal mladeniču, da naj gre proč od poštnega voza, kateremu se je približal do 12. čevljev. Grozil je mladeniču, da ga ustrelji, fant je pa smatral te grožnje za navadno šalo. Naenkrat je počila puška in mladenič je bil zadet v trebuh.

Ta dogodek je silno vznemiril tukajšnje prebivalstvo. Pomorščaka T. A. Willis so aretirali v Beaumontu, Tex., ko je stopil raz vlak.

bijejo in sicer tako prohibicijo, kakršno imamo. Prohibicija je zdaj tukaj. Številno pijancev se množi, veča se tudi število norcev po raznih norišcih, pa tudi korupejsa evete lepo in spodbuja ljudsko moralno.

ARGENTININJA SPREJME SOVJETSKEGA TRGOVSKEGA POSLANIKA.

Buenos Aires, Argentinija, 6. dec. — Argentinska vlada je 1. decembra prejela noto Sovjetske Rusije v vprašanju, če Argentinija sprejme ruskega zastopnika, ki bo kupoval žito in druga živila. Vlada je odgovorila Čiđerinu, da sprejme ruskega zastopnika.

ALI JE ZDRAVNIŠKA VEDA TUDI BIZNIS?

BOJE SE ZNAMENITEGA DUNAJSKEGA ZDRAVNIKA!

Gotove "bolnišnice" mu zapirajo vrata.

Chicago, Ill. — Zdi se, da se gotovi bolniški krogi boje znamenitega dunajskega zdravnika dr. Adolfa Lorenza, ki je pred kratkom prišel v New York in ima zdaj dospel Chicago.

In zbralo se je pest "zdravnikov", ki se bavijo z zdravljenjem pohabljenih otrok, da odločno protestirajo proti prihodu dr. Lorenza v Chicago in da se mu da na razpolago klinika, kjer bi lahko demonstriral, kako se zdravi ali operirajo pohabljeni otroci. Ta protest je bil seveda priobčen v špekulativskih listih.

Dr. Lorenz je znamenit dunajski zdravnik, ki je poznan po vsem svetu. V Ameriki je postal znan, ko je izvršil operacijo na Armourjevi hčeri Loliti. Ti zdravniki, ki zdaj protestirajo proti dr. Lorenzu, so imeli takrat priliko pokazati, kaj znaajo. Predno je bil pozvan dr. Lorenz, da operira mlajšarjevo hčer, so imeli ti protestujoči zdravniki priliko pokazati svoje znanje. Mesarski kralj Armour ni štedil z denarjem.

Protest sam na sebi pa pokazuje, da ti gospodje, ki so ga podpisali, smatrajo zdravniško vedo za navaden biznis, kajti na nekem mestu pravijo, da bo prišlo toliko nesrečnih pohabljenec v Chicagu, da bo nemogoče vseh mahančno preiskati. Povdarjajo tudi, da bo treba po izvršeni operaciji še mesec ali pa leta prevozovati, masirati itd. bolnike, ki jih je nekdo drugi operiral. Iz tega sledi, da si gospodje nočejo nakopati na glavo dela, ki ne bo plačano.

Bolj pametno bi bilo, da se ti zdravniki, ki protestirajo, malo še uče. Predvsem naj pridejo do spoznanja, da so revni otroci ravno tako opravičeni na kliniki kot brezplačne operacije, kot otroci bogatih staršev do privatne operacije.

Ako koristi zdravniške vede niso dostopne vsem; revnim in bogatim, tedaj se hoče iz zdravniške vede napraviti biznis. Veliko ameriških zdravnikov že danes zdravi siromake brezplačno, kajti prišli so do spoznanja, da se zdravniška veda ne sme nikdar tako globoko ponižati, da dobi biziški značaj. Take zdravnike tudi ljudstvo spoštuje in navadno imajo zelo obširno prakso.

PUSTOLOVCI PRIPRAVLJAJO NOVO "REVOLUCIJO."

Phoenix, Ariz. — Oddelek 32. polpolka je zapustil Yumo pred polnočjo, da zastraži mejo. Oddelek je oborožen s strojnimi.

Razne govorice se trdovratno ponavljajo, da nameravajo pustolovci preoražiti reko Colorado, da vzpizore v Niži Kaliforniji zopet "revolucijo." Prekoračenje mej eše ima zivrsiti med Andrandom in San Luisom, to je šest in dvajset milj južno od tukaj. Vojaki oddelka ima nalog zabraniti pustolovcem prehod skozi Arizono.

Gotovi interesi skušajo še vedno napraviti nemire v Mehiki. Take revolucije se ne vzpizarjajo v prid mehikanskega ljudstva, ampak gotovi biziški interesi pričakujejo koristi od njih.

RUSKO-KITAJSKA POGODBA Z AMERIKO?

Združene države morda ustanove novo alijanco proti Japonski in Angliji.

PROGRAM SOVJETSKE VLADE GLEDE DALJNEGA VZHODA.

Moskva, 5. dec. — Karl Radek, eden sovjetskih voditeljev in pomožni urednik "Pravde", je bil vprašan v intervjuju, kakšno stališče bi zavzel boljševiki, ako bi bili povabljeni na konferenco v Washingtonu. Radek je odgovoril, da bi sovjetski delegatje predložili program s sledečimi točkami:

1. Politika odprtih vrat za Kitajsko.
2. Japonske ekspanzije na Kitajskem mora biti konec.
3. Zunanje vmešavanje v civilno vojno na Kitajskem mora prenehati. Velešile se zavežejo podpisati enotno kitajsko vlado v slučaju, da se obe kitajski stranki združita.
4. Japonska mora takoj izprazniti Sibirijo.
5. Rusija davi vnanjim kapitalom nepristranski vstop v Sibirijo za razvijanje industrij in jim podeli nepristranske koncesije.
6. Rusija je pripravljena na tesno sodelovanje z Združenimi državami z ozirom na zadeve v Orijentu.

Radek je obtožil inozemske kapitaliste, ki podpirajo obe kitajski frakciji, odgovorne za civilno vojno na Kitajskem.

Washington, D. C. — Druga faza vedenja washingtonske konferenec bo mogoče rusko-kitajsko-ameriška alijanca.

Ameriški delegatje so namignili Francozom, da finančna vprašanja ne pridejo zdaj na vrsto, pač pa se bodo obravnavala na prihodnji konferenci, o kateri se bo razpravljalo pred zaključkom sedanjih konferenc. Slišijo se sugestije, da se prihodnja konferenca vrši v prvi polovici prihodnjega leta, mogoče v aprilu.

Dalje se govori med ameriškiimi delegati, da bo tudi Rusija povabljena na prihodnjo konferenco in prav lahko se zgodi, da Združene države, Rusija in Kitajska sklenejo novo alijanco, naperjeno proti angleško-japonskim interesom na daljnem vzhodu.

Zanimivi so razgovori med ameriškiimi diplomati v Washingtonu glede Rusije. Pravijo namreč, da so prijateljske razmere z Rusijo potrebne, ako hoče Amerika zavarovati svojo pozicijo na daljnem vzhodu — sibirski železnica se smatra za zadnja vrata Pacifika — in vpostaviti red ter trgovino v ekonomskem svetu, ter dobiti dvajset milijard dolarjev, ki jih dolgujejo tuje države in tvrdke.

Črtan ruski dolg Franciji sili Francoze, da drže Nemčijo za vrat. Nemška vojna odškodnina je edino upanje za Francijo, Rusija pa nudi Nemčiji edino polje za vpostavljenje nemških industrij in produkcije, brez katere ne more biti plačil odškodnine.

Stališče Združenih držav napram ruski sovjetski vladi se polagoma spreminja odkar je Hardingova uprava na krmilu. Tajniki Hooverju je bilo dovoljeno prikačiti na pomoč stradalajočim Rusom ob Volgi, boljševiki so osvobodili ameriške ujetnike in predsednik Harding bo po zanesljivih informacijah v svoji poslanici spetal na kongres za vladno pomoč ruskemu ljudstvu, prizadevanjem vladne lakote.

Francija je še edina sila, ki ovira prijateljske odnose z ruskimi sovjeti. Anglija je sklenila z Rusijo trgovinsko pogodbo in Italija je pričela trgovati s sovjeti potom Dardanel in Črnega morja, toda francoski ministrski predsednik (Dalje na 3. strani).

VELIKA OFENZIVA SE PRAVLJA PROTI ORGANIŽIRANIM RUDARJEM.

Indianapolis, Ind. — Ellis Searles, urednik "Mine Workers Journala", poroča, da je prejel od špolsko znanega voditelja rudarjev v Angliji pismo, ki odkriva, da ameriški trust premoga preiskuje rudarske razmere na Angleškem in zbira material za veliko ofenzivo proti ameriškim rudarjem, ki pride prihodnjo spomlad. Ameriški baroni premoga nameravajo izrabiti brezposelnost za uničenje rudarske organizacije.

DVAMESEČNA KAMPANJA INDIJSKIH VSTAŠEV.

Revolucionarji nameravajo izvesti odločilno bitko.

ARETACIJE VODITELJEV.

Madras, Indija, 5. dec. — Ne-kooperatisti (pristaši gibanja za civilno nepokorščino v Indiji) se pripravljajo za veliko kampanjo, ki prične takoj po zaključenem kongresu revolucionarnih organizacij v Ahmedabadu ob koncu tega meseca in katere bo trajala dva meseca. Kampanja ima izvesti odločilno bitko z Angleži za neodvisnost Indije.

Iz vseh krajev Indije prihajajo vesti o mobiliziranju in grupiranju revolucionarnih organizacij. Celo zmerni elementi v Madrasu, Bombaju in Kalkuti organizirajo civilno gardo.

Mahatma Ghandi, glavni voditelj nekooperativnega gibanja, je poslal navodila vsem organizacijam za intenzivnejši boj kot vseh vladnih organov. Ščitilniki, ki so aretirani, ne smejo dati poročila niti plačati nobenih kazni. Obenem je vstalem strogo naročeno, da morajo bojkotirati vse inozemsko blago, posebno v severnih provincih, kjer je boljša ekonomska organizacija med revolucionarji.

Lahore, Indija, 5. dec. — Britske oblasti so pričele splošno gonjo proti voditeljem Ghandijevega bojkotnega gibanja. Aretacije so na dnevnem redu; v zvezi s aretacijami se vrše izgredi. Te dni je bil tu aretirani Lala Rajpat Rai, nacionalistični voditelj, ki je na javnem političnem shodu priporočal, da domačini sprejmejo prince Walesa z demonstracijami, kadar obišče Lahore. Rai je bil pred več leti izgnan iz Indije. Šel je v Ameriko, kjer je spisal mnogo knjig in brošur o razmerah v Indiji. Po končani vojni se je smel vrniti v Indijo, kjer se je pridružil Ghandijevega pokretu.

Angleži so zaprli več drugih voditeljev, med katerimi je tudi odvetnik Santanam, ki je obtožen, da je organizira domačine za punt.

ULJUDEN PRIJATELJ!

Chicago, Ill. — 24-letni Alfred Lubin se je vrnil nepričakovano domov. Našel je v svojem stanovanju 24-letnega Dan Dowlinga, katerega je njegova soproga gostila z dobro kavo.

"Kaj pa delaš ti tukaj? Ali ne veš, da ne smeš biti tukaj v družbi moje žene?" je rekel Lubin. Preden je Dowling odgovoril, ga je Lubin s pestjo udaril po obrazu. Žena je zaplakala, vrgla se je med razjarjenca, Lubin jo je porinil na stran in je stopil proti Dowlingu, a Dowling je ustrelil, Lubin je pa padel težko ranjen na tla. Zadet je bil v trebuh in zdravniki izjavljajo, da zanj ni rešitve. Dowling je pobegnil.

VREME.

Chicago in okolice: V sredo jasno. Zapadni vetrovi. Temperatura v zadnjih 24 urah: najvišja 39, najnižja 35. Solnce izide ob 7:04, zaide ob 4:19.

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Cena glasilov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.
Naročnina: Zedinjene države (taven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.25 za tri mesece, in za inozemstvo \$5.00.

Naslov za vsa, kar tisk stik s listom:
"PROSVETA"
2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.
"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovene National Benefit Society.
Owned by the Slovene National Benefit Society.
Advertising rates on agreement.
Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$5.00 per year.

Datum v klepetu n. pr. (Oct. 31-21) poleg valnega imena na naslovu pomeni da vam je v tem dnevnom potekla naročnina. Posvetite jo pravilno, da se vam ne utavi list.

PODJETNIŠTVO V JUŽNIH DRŽAVAH.

Podjetniki v južnih državah in kar je z njimi v zvezi ne smatrajo delavca za kaj več, kot so smatrali zamorske sužnje pred izbruhom državljanske vojne. Pri njih še vedno velja načelo, da podjetnik je gospodar in delavec pa tlačan. Kakor so nekoč v južnih državah sovražili ljudi, ki so simpatizirali s sužnji in priporočali, da se osvobodijo in postanejo enakopravni z drugimi državljani, ravno tako zdaj sovražijo ljudi, ki oznanjujejo delavcem resnico, da se morajo organizirati, ako hočejo kaj doseči.

Včasih se odigrajo dogodki, ki potrdijo, da je to resnica in da hočejo gotovi elementi v južnih državah uvesti za vsako ceno tako razmerje med podjetnikom in delavcem, kot je bilo v dobi telesne sužnosti. Ne ozirajo se na ustav Zdrženih držav, ki je proti sužnosti v vsaki formi. Kjer ne morejo z besedami doseči svojega cilja, se poslužijo nasilja.

Zadnji tak sirov čin se je zgodil v Floridi, kamor zdaj odhajajo čez zimo tudi podjetniki iz severnih držav, da tam v toplih krajih prezimijo v udobnem življenju.

Zbrala se je namreč drhal, ki je blizo Shermana v Floridi potegnila iz vlaka John E. Winstanleyja. Privezala ga je k železniški progi in ga bičala, suvala in tepla, da je bil napol mrtev. Stanley je namreč organizator šumskih delavcev in drhal mu je cinično povedala v obraz, da ne trpi delavskih organizatorjev v tem kraju Floride. Winstanley se je onesvestil in drhal ga je pustila ležati, najbrž je mislila, da je mrtev. Po odhodu drhali in ko se je Winstanleyju zavest zopet vrnila, je vstal in se z velikim trudom vlekel do drugega mesta, ki je oddaljeno štirinajst milj od mesta, na katerem ga je drhal pretepala.

Ce bi drhal, ki je pretepala delavskega organizatorja, čitla zgodovino Zdrženih držav, bi se naučila, da se s takimi brutalnimi dejanji ne da ohraniti sužnost. Vprav taka sirova dejanja podžigajo druge, da stopijo na mesto onih, ki so trpeli za idejo.

Zastonj pričakujemo od take sirove drhali, da čita zgodovino Zdrženih držav in da se kaj nauči. Te vrste ljudje sploh ne čitajo drugega, če sploh kdaj kaj čitajo, kot sv. pismo, ki ga tolmačijo po svoje, ali pa take spise, ki jih uče, kako se pomnoži profit. Kljub temu se pa nasilje drhali v svili in baržunu v južnih državah ne bo obdržalo. Kakor ni ustavilo linčanje abolicionistov v južnih državah propagande za osvoboditev telesnih sužnjev, ravno tako ne bodo taka sirova dejanja ustavila kampanje za osvoboditev delavcev iz mezne sužnosti.

Pretepli so delavskega organizatorja in ga skoraj napol ubili. Za njim pride deset ali dvajset drugih, ki prinesejo luč spoznanja šumskim delavcem v Floridi, pa če je to všeč ali ne delavskim izkoriščevalcem v južnih državah.

KAJ JE NESRAMNOST?

Marsikaj! Ali gotovo je največja nesramnost, če cestno-železniška družba v šestnajst letih izplača trikrat toliko delničarjem, kot so vložili v glavnicu, poleg pa hoče še povišati voznino, da se dividende še bolj zrede.

Finančnik ali bankir, ki ne proizvaja prav nobenega produktivnega dela, ampak ima lep dobiček od tega, da mu drugi ljudje zaupajo denar, da z njim špekulira, bo rekel, da je tako postopanje družbe pravilno in da je družba zaslužila to profit.

V ljudskih očeh je pa tako početje najnesramnejše profitarstvo. Kajti skoraj vsakih pet let je družba potegnila iz ljudskih žepov toliko čistega dobička in ga razdelila med delničarje, kolikor so delničarji vložili v glavnicu.

Samoposebi se razume, da delničarji, finančniki, bankirji in vsi drugi faktorji, ki so v zvezi s njimi, niso prijatelji predloga, da cestno-železniško omrežje in druga oprta postanejo splošna občinska lastnina. Gospodje so monopolizirali cestno-železniški promet in kar so monopolizirali, ne dajo radi iz svojih grabežkih rok. Ljudstvo je za to tukaj, da plačuje, da oni lahko uživajo. Tako so dajo te vrste gospodje.

Kadar nastanejo v cestno-železniškem obratu take razmere, je prišel čas, da ljudstvo tako glasno zahteva poobčinjenje cestnih železnic, da se poobčinjenje izvrši. Ako ljudstvo tega ne stori, tedaj zraste nesramna lakomnost privatnih bizniških interesov do neba.

DOPISI.

Ravenwood, Colo. — Nihče se ne oglasi iz našega bojnega polja v južnem Coloradu, zato pa opišem jaz, kako nam je v stavki, ki traja že od 15. novembra. Družbe so nam znižale plačo za trideset odstotkov in sicer C. F. in J. družbi še poprej kot je bila stavka proglašena. Se prej ko se je kaj gotovega vedelo o stavki, je guvernir proglasil obsedno stanje in poslani so bili takoj državni "rangerji", da "ohranijo mir" in izpolnijo postavlo za družbe in jim varujejo stavkolomce. Stavkolazov je precejšnje število; vse narodnosti so poleg le za Slovenen še nismo tu slišali nobenega. Pri njihovem delu jih varuje nam general Hamrach, ki se je izkazal že leta 1913-14, kako dobro zna uporabljati strojne puške. Vsakdo, ki je bil zraven, se lahko domljal kako je znal streljati na brezmočne ženske in otroke v Ludlowu, Colo. Spominjate se lahko, kako so stali na vsakem vogalu in vas stražili z orožjem, ako se ne spominjate več, pridite pogledati danes in videli boste isto. Svetovna vojna, v katero se je Amerika podala za "osvoboditev vseh tlačanih" in tudi ostala smagovalka, ni spremenila in ne izboljšala položaja za delavstvo, pač pa se zdi, da je celo slabši.

Sicer pa vsakdo nezdravo misli, ki upa, da se bo v takih vojnah kot je bila svetovna osvobodilo delavstvo. Delavstvo je samo krivo, da ima nad seboj jerebo, ki ga čuvajo in ako le zine, že vtaknejo v ječo. Zakaj bi se delavstvo samo ne osvobodilo, ali mogoče misli, da ga bodo rešili njegovi izkoriščevalci sami, da se bo zgodil čudež in bo prišel slabotni David, ter pobil orjaka Golijata. Vsega tega ne bo. Edino delo in učenje more rešiti delavstvo. Aktivnost v političnih in strokovnih organizacijah mora postati hujša kakor je aktivnost v kapitalističnih možganih za izkoriščanje delavstva. Poleg organizatornega dela pa je treba tudi misliti in iskati si poduka, katerega pa nam dajo napredni delavski listi.

Širom Unije se godi slabo delavskemu razredu, toda gotovo nikjer delavci ne trpe toliko kakor trpimo v Coloradu in preme-garji v Zapadni Virginiji. Vse to je samo posledica, ker delavci nismo dovolj poučeni o organizacijah in kako je treba nastopiti v odpor proti podjetnikom. Premogarski baroni imajo moč, toda kaj imamo mi? Na njihovi strani je velika pomoč od vladnih organov in vsi njim enaki se strinjajo z njimi ter jim pomagajo na kakor-šenkoli način. Mi smo šibki, poleg tega nevedini in kaj se brigajo za nas naši voditelji? Njihova delavnost ni zadostna ako je sploh kaj imajo v naš prid in izobrazbo. Ali naši voditelji razširjajo med članstvo kako primerno časopisje? Niti kakoga priporočila ne dajo kako časopisje bi bilo bolje in kaka knjiga je primernejša in poučljivejša za delavstvo vsake narodnosti. — J. P.

Skidmore, Kans. — Vreme imamo toplo in brez snega; enkrat je sicer še pobelilo to eto, toda kmalu je zopet isgnil. Naš Kansas pogosto obiščejo razni govorniki iz drugih držav. Večer pred Zahvalnim dnem so nas obiskali kar trije govorniki, dva iz Illinoisa in eden iz Oklahome. John Walker, predsednik illinoiske delavske federacije, ki nam je poslala živila, je bil povabljen ob lokalne unije v Crantonu, Kans., za govornika. Držal je dolg govor, v katerem je razlagal pomen industrijalnega sodišča, početje guvernora Allena in Johna Lewisa, predsednika rudarske organizacije. John Lewis kot predsednik, namesto, da bi nam pomagal v boju proti industrijalni postavi, je nas suspendiral ali izdal prav po efijaltako. Urednik lista "Oklahoma Leader" je v pomembnih besedah razlagal pomen industrijalnega sodišča in o guvernoru Allenu, ki je že pred 12 sbornicami predlagal sprejem enakega zakona, kakoršnjega je uvedel on v Kansasu. S tem se je hotel povišati v velikega moža in nastopiti tudi kandidatura za predsednika Zdrženih držav. Lewis si s svojimi pristaši prizadeva spraviti kansaski rudarje na delo, a vse prizadevanje je zamanj. Pri sebi tukajšnje lokalne

unije je nek član podal pod prasego pismo izjavo, da mu je Lewisova stranka ponudila \$10 in celo \$15 na dan, ako hoče hoditi okoli rudarjev in jih nagovarjati, naj grejo na delo. Takih obljub je dobilo že več rudarjev. Veliko je prizadevanje Lewisovih pristašev, da bi spravili na delo kolikor mogoče rudarjev, a pri vsej njihovi agilnosti so jih po celom Kansasu nabrali 280 — J. Zakrajšek.

Odrasli po cestah— otroci v tovarnah.

Vladajoči razred v Zdrženih državah se dokaj rad ponaša s svojo naklonjenostjo do vzgoje in preskrbe otrok. Ako človek pogleda na zelo pomankljive postavke za obvarovanje otrok in proti njih izkoriščanju v njih rani mladosti, mora priznati, da je ta samohvala popolnoma neupravičena. Ravno v Zdrženih državah je postopanje z otroci roparsko. Izkoriščanje otrok je tu mnogo večje, kakor v vsakteri drugi evropski državi.

Jako malo je držav na tem kontinentu, da imajo kak zakon, ki prepoveduje delo otrokom, a v številnih državah se zaposluje, otroke z 12 do celo 10 letom. Če je kaka zvezna postava za zaščito otrok, tu ne pride v poštev. Posledica tega je, da niso samo po tovarnah, temveč tudi po plantažah in poljih zaposleni ljudje že v najzgodnejši mladosti.

Zaposlenost otrok pri poljedelstvu je podal Narodni otroški delavski komitej v svojem poročilu, ki je napravilo posebno mnogo pozornosti. Kentucky je država, kjer je zelo malo inozemcev, toda zelo mnogo analfabetov, kar od teh prebivalcev v Kentuckiju je 1.8 rojenih v inozemstvu, toda 12 odstotkov ljudi je analfabetov. Otroci pod 9 letom starosti so zaposleni pri najrazličnejših delih v tobačni industriji in delajo poleg odraslih ravno toliko časa na dan. Ravnotako je v drugih delah, kjer morajo otroci opravljati otroška dela. Otroški delavski komitej je mnenja, da se ne more upeljati zakona, ki bi preprečeval otrokom delo na farmah starišev, pač pa bi se lahko uveljabil prisilno obiskovanje šol.

Otroci, ki delajo na farmah svojih starišev, pa niso edini, ki morajo opravljati delo že v zgodnji mladosti. Delavski otroški komitej je po statistiki dognal, da je v deželi dva milijona otrok, ki so klasificirani kot mezdni delavci. Brezposelnost ni prav nič zmanjšala zaposlenosti otrok, temveč celo znatno povečala. Podjetniki so v mnogih slučajih odpuščali "drage" odrasle delavce in najeli za nizko ceno delajoče otroke. Kako mnogo otrok je bilo vsled brezposelnosti svojih očetov prisiljenih iskati si dela, se ni dognalo, a gotovo je, da številno teh otrok ni malo.

Otroci, kakorhitro predčasno zapuste šolo in jo zamenjajo s tovarno, prisiljeni iskati si kruha, ne vzljubijo več šole in ko so odpuščeni od dela kar se pogosto zgodi, so prisiljeni poiskati si delo drugod, navadno še pod slabšimi pogoji kakor drugi odrasli delavci.

Otroci pri delu z odraslimi navadno dobijo lažje delo, ker tudi za mnogo nižje meze delajo. Počasi se privaja delu odraslih in ker delajo ceneje nego oni, so odrasli delavci polagoma odpuščeni in industrija se napolnjuje z otroci-delavci. Navadno, kjer po takim vzroku dobi podjetje več otroških uslužbencev kakor je odraslih, nastavi za odrasle iste meze kakor jih imajo otroci. Znižane meze zopet silijo stariše, da pošiljajo otroke na delo.

Tako kroži ta zlovoščilni sistem, kateri vproga na milijone mladih življenj predčasno pod jarem težkega dela, ubija ljudem mladost, na leta in uničuje bodočnost, obenem pa iz tega kuje za podjetnike mrzlo zlato.

Medtem, ko milijoni šibkih teles kloni pod težkim delom, zastonj drugi milijoni močnih rok lačajo dela samo zato, ker so njihove pridne roke dražje in ne prinašajo toliko profita, kolikor ga dobe izkoriščevalci iz mladih šibkih teles.

"Prosveta" prinaša zanimive vesti vsak dan. Ali ste naročili na dnevnik "Prosveta"?

"Krasne" so delavske razmere na Portoriku!

Washington, D. C. — Santiago Iglesias, predsednik Portoriške delavske federacije in vodja socialistične stranke na otoku, je predlagal uradnikom administracije, da preiščejo gospodarsko in industrijsko osnovo protesta, ki ga je uredilo vodstvo uniščitne stranke, zagovornice velebizniških interesov na Portoriku, proti guvernirju E. Ment Kellyju.

Iglesias poroča, da je draginja na otoku večja kot v Zdrženih državah. Delavci žive v strašni revščini, ker so jim podjetniki znižali mezo. V industriji dela okoli 35.000, v poljedelstvu pa 300.000 delavcev. Zadnji delavci delajo na sladkornih, tobačnih, kavinih in drugih sadežnih nasadih. Sedemdeset odstotkov teh delavcev, starih nad pet in dvajset let, ne zna pisati in čitati. Prebranjujejo se s riškom, filzalom, ribami in bananami. Oblike nimajo skoraj nobene na sebi in so skoraj nagi, ker nimajo denarja, da si kupijo obleke.

Delavci v kavinih nasadih prejemaajo po pet in trideset centov na dan, delavci v tobačnih nasadih od 45 do 65 centov, prevažalci sadja od 55 do 75 centov, v sladkornih nasadih od 60 do 75 centov. Pristajajoči delavci v mestih prejemaajo po 23 centov na uro, kadar delajo po dnevu, ako delajo po noči pa 37½. Strojniki prejemaajo od 22 do 30 centov na uro, izdelovalci smodk pa zaslužio povprečno po \$1.25 na dan.

Gouverner Kelly se ni podal velebizniškim interesom in ni hotel preganjati organiziranih delavcev, ker je prepričan, da se Portoriko je tedaj razvijal, ako se tesno zarači z Zdrženimi državami in uvede ameriške naprave. Kljub temu da plantažniki in profesionalni politiki žele, da se guvernir Kelly odstavi, se zdi, da ga predsednik Harding obdrži. Varok je v podpori organiziranega delavstva, ki priporoča, da Kelly ostane.

Ameriška delavska federacija se zdaj trudi, da se odpošlje ekspert iz Washingtona, ki neprimetransko preišče življenske razmere na otoku, posebno pa produktivnost otrok in meze, ki jih prejemaajo delavci za svoje muksotipno delo. Ako se odpošlje ekspert iz Washingtona, tedaj bo svet švedel, kakšne dobičke imajo plantažniki in industrijalci in v kakšnih strašnih razmerah žive delavci.

Ako se pa nič ne podvzame v tem oziru, tedaj je mogoče, da zopet izbruhne splošna stavka. Stavkokaze je pa težko dobiti, kajti kdo pa pojde delati v tropično klimo na polje, kjer padajo ves dan pekoči solčni žarki na delavca. V tako stavkokazno se ne dajo izvabiti tudi stavkokazi iz velikomestnih življenskih nižin.

Razne vesti.

Kako je živel Karel? Kljub vsem grozotam svetovne vojne bi se dalo najti celo pri nas nekaj ljudi, ki bi hoteli pomilovati Karlovo usodo. Koliko pomilovanja zasluži ta človek, pa priča najbolje vest "Goriške straže". Ri je pišejo po večini duhovniki. "Goriška straža" je pisala dne 2. novembra t. l. tako-le: "Karlovo življenje na gradu Hertensteinu nikakor ni prišlo o Karlovi žalosti nad usodo vdov in sirot, ki so dale svoje najdražje za Karla. Bivši cesar je prirejal pogosto izlete v Oredžo, in sicer navadno v spremstvu grofice Senborn in Gestenbrok, ki sta njegovi favoriti (ljublci). Lepa grofica Gestenbrok je nekoč v Lucernu napila Karla, naskar sta plesala napol pijana ob zvokih harmonike. (Kakšen je bil ta ples, si lahko vsakdo predstavljajo.) Karel je prepustil politiko ženskam. Grof Ledochovski, ljubljeneec Cite, je vodil karlistično gibanje. Karel in Cita se popolnoma nista brigata za svoje otroke. Vzgojo oskrbujejo dr. Jambocki in škof Zajdl. Poleg teh je še neka francoska vzgojiteljica, ki skrbi obenem za svezno med Karlovim bratom Maksom in cesarsko rodino. Dr. Dobaj je celo fotografiral nekatere indiskretne scene na gradu Hertensteinu." In, tako moral na propale more se danes navdušiti zaslepljeno madjarsko ljudstvo.

Delavski svetovni stranke (komunisti, socialisti, demokrati, narodni socialisti in napredni socialisti) organizirajo Centralo socialističnega sodelovanja, ki se bo bavila s tistimi vprašanji (socialne zakonodaje in drugimi), za katere se vse štiri struje borijo s istim končnim namenom. Ker bodo v centrali zastopani tudi novinarji posrednih struj, bo imelo to delno zedinjenje tudi ta uspeh, da si ne bodo imenovane stranke stale več tako ostro nasproti kakor doslej. Pričakujejo, da bo sam komunistični vodja dr. Šmeral stegil v sodelstvo te centrale. Vesel, ki je posnemamo po nekaterih deških listih, kaže, da vlada med praktičnimi Čehi, ki stopajo okoli ovir, če ne morejo preko njih, veliko razpoloženje za hitro doseg nekaterih skupnih ciljev, katerih bi ena sama struja zase ne mogla doseči.

Rumunska reakcija, ne bomo rekli, da je najnesramnejša med vsemi, ker najnesramnejše so sploh vse buržujske reakcije skupaj. Ima pa med drugimi le to lastnost, da ugablja svoje žrtve neposredno, ko si nadevajo druge rokavice pri svojem krvniskem poslu. V trdnjavi Zilavi umira 120 komunističnih in socialističnih jetnikov, ki so že pred dvajsetimi dnevi zapobili gladovno stavko. Da prisilijo krvavo rumunsko oblast k rednemu sodniškemu postopanju proti njim, ali pa s smrtjo napravijo konec svojim mukam. K vojnemu ministru je šlo radi teh revažev že celo število raznih deputacij, med njimi tudi deputacija žena in mater, da izprosi milosti za mučnike svojega prepričanja. Vojni minister je na te intervencije delal velike obljube, podal se je tudi sam na lice mesta, da se prepriča o stanju stavljujočih in končni uspeh je bil ta, da je še enkrat obljubil, "nekaj napraviti". Stori pa ni ničesar, niti najprimitivnejšega, kar zahtevajo jetniki kot pogoj, da končajo z gladovno stavko: 1. Izpustitev jetnikov, zoper katere nima vojaška oblast nikakih konkretnih dokazov; 2. takojšnjo odprtitev procesa pred civilnim sodiščem proti tistim, o katerih državni pravdniki meni, da obstajajo zoper ne kakor upravičene sumnje. Značilno je, da so komunisti kakor socialisti solidarno nastopili a stavko in zahtevami. Vprašanje je, če bo rumunska vlada sploh kaj storila za te nebrečene in če jih ne bo pustila raje umreti, da bi se ne blamirala in popolnoma razgalila s kakim javnim procesom zoper nje. Da, če bi bil danes proletarijat zedinjen —!

IZ DELAVSKEGA SVETA.

(Federated Press.)

Konvencija rudarjev 21. okrožja v Fort Smithu, Ark., je bila zaključena zadnje soboto. Sprejet je bil predlog za izredni ascesment v mesečnem aneksu štiri dolarje na člana, ki pojde v pomožni sklad za izprte rudarje v Texasu in brezposelne rudarje v Oklahomi in Arkansasu. Ascesment bo v veljavi do prihodnjega marca. Konvencija je tudi povišala redne mesečne doneske.

Stavke v Italiji. Italijanski delavski voditelji v Chicagu so prejeli brzojavna poročila iz svoje domovine o nadaljevanju stavke kovinarjev, mornarjev in pristajajočih delavcev. Pridužili so se tudi tiskarski delavci in vsi buržoazni listi širom Italije so prene-rali izhajati. Generalna stavka tiskarjev je pričela pred nekaj dnevi, ko je vodstvo organizacije izvedelo, da so fašisti v Trstu ubili tajnika krajevne organizacije tiskarskih delavcev Milerja in odbornika Girardija.

Čilski delavski federacije je na svoji zadnji seji sklenila, da ne bo imela nikakršnih stikov s takozvanim "meščanskim odborom", ki si je nadel nalogo, da uveljavi razmislo sodnika Landisa v zadevi znižanja meze stavbiškim delavcem. Nekateri delegatje so tudi predlagali, da umijsk delavci bojkotirajo prodajalnice z ženskimi oblekami dokler traja stavka krojačev, ki izdelujejo te obleke.

Okrog 300 stavkujočih krojačev v Philadelphiji se je vrnilo na delo, ko so se njihovi delodajalci podali in podpisali pogodbo.

Podperna Jednota

lahorj. 17. junija 1907
v državi Illinois.

Delavec brez delavškega šolstva je kakor voljak brez puha.
Naročite se in širite svoje glase
iz "Prosvete."

Na planini!

Spisal Pavel Kunaver.

(Dalje.)

Na srečo so ostajala v najnižih prostornih stopinjah in nama tako kazala pravo smer proti sedlu, ki bi ga sicer v groznem metežu in divjanju viharja gotovo ne bila našla. Obraz naju je od neprestanega bičanja občutno bolel in dolgo bi ne bila mogla več vzdržati, če ne bi bila našla kočel. Najina napaka je bila, da sva se držnili na Brano, ko je bilo čisto jasno, da izbruhne vsak trenutek vihar in naju zagrne megla.

Pogled skozi meglo ni zanesljiv. Vsaka skalica se ti zdi veličanska peč; domišljija izpremeni vse oblike. V solčnem svitu znan svet je v megli tuj, nepoznan svet. Perspektiva skoraj ni. Tudi če ni snega, zadobi teren, kakor različna plevelja visokih planot (razni podi, Komna itd.), tako tuje in enolično lice, da kmalu ni mogoče določiti prave smeri. Sicer dobro znana stena ali dobro znan greben se zdi turistu v megli popolnoma tuj. Vsak stolp in žandar, ki se spričo velične stene ob jasnem nebu izgubi, stopi v megli, ko pride turist blizu njega, mogoče, tuje in sovražno preden ter otežuje orientacijo. Ta je pa še mnogo težavnejša, če se zvežeta megla in sneg v enolično, bledosivo krajino ali v ozek, včasih komaj 20 m v premeru mereč krog, ki ostane vedno enak, in povprečen, pa tudi bolj turist se v takih razmerah izgubi, če ni na jasno znamenovanem potu ali če nima kompasa v rokah. Ako se pa pridruži megli še snežen metej, premaga to tudi največjega junaka, če je izgubil sled.

Sredstva za orientacijo v megli in metežu ter za rešitev iz tako nastale nevarnosti so različna.

Vešč planince si natančno ogleda teren še ob lepem vremenu in si zapomni razne malenkosti, značilne skale i. dr. Saj ima obenem tudi večji užitek! Med potjo naj se večkrat ozira in naj si zapomni posebnosti steze in bližnje okolice. Če ni pot zaznamovana ali če gre smer popolnoma prosto bodisi čez zlebove in podovje ali pa preko sten, naj naredi v gotovih presledkih in važnih krajih kamenite močice (kup kamenja), katerih vrhnji kamen je obrnjen v smer poti. Dalje so zelo uporabni rdeči trakovi ali rdeči listki, ki naj jih obteže s kamenom in obrne v smer poti.

V snegu in megli dobro služijo lastne stopinje za znamenje prave poti. Če pa je sneg predeh in se sledovi derez le pre malo poznajo, je potrebno, da s cepinom vsakeš dobro vidna znamenja.

Posebno važno in neogibno potrebno je čitanje zemljevidov! Če pred turo moraš na karti prečudirati teren in ga tudi ob lepem vremenu z njo primerjati. Če pa nastopi ali če grozi nastopiti megla, moraš s kompasom takoj določiti stališče na zemljevidu in s kompasom v roki previdno nadaljevati pot. Kompas in dober zemljevid naj vsak nosi s seboj! Vsa družba mora ostati tesno skupaj (posebno smukati!). Sicer pa naj si vsakdo zapomni, da ni samo mojstrstvo, če dosežeš na vrh, ampak večja umetnost je, da se v pravem času vrneš nazaj! Megla v zvezi z metežem na gorah sta zaveznika smrti!

Ker je lepo vreme pogoj zadovoljive ture, je potrebno, da planince vsaj nekoliko pozna znamenja vremenskega preobrata ali znamenja nastajajočih neviht. Majhno vremensko opazovalnico si vsakdo lahko napravi doma. Bistveni del njen je živosrebrni barometer ali pa dober eneroind. V pomoč sta mu še termometer in pa vlagomer, Zanesljivejša je vre-

menska prognoza večjih meteoroloških postaj, ki so v zvezi z drugimi vremenskimi opazovalnicami. Njih v vaših večjih časopisih priobčevana poročila uganajo kakovost vremena s verjetnostjo do 80 proc. in več! Pod gorami vedo tudi starejši domačini dokaj zanesljivo uganiti vreme za 24 ur naprej. Posaveci se ravnaajo tudi po "zgornjem" vetru, t. j. severozahodniku in jugu. Če piha severozahodnik, prorokujejo lepo vreme, če pa jug, so prepričani, da nastopi v kratkem deževje. Dalje jim je znak slabega vremena s oblaki zapra gorenja Savska dolina. Ako pa se po slabem vremenu tam ali pa nad Kokrakovo dolino prične svetliti, jim je to znamenje, da bo lepo vreme. Da se te napovedi navadno uresniči, sem se prepričal tudi sam.

Vremenski preobrat se prične s padanjem zračnega tlaka. Barometer in aneroid kažeta nisko stanje, ker je blizu minimumu zračnega pritiska. Solnce jutraj vziđe krvavordeče na močno začrtem nebu. Jasno nebo se prične zasirati najprej s majhnimi oblaki (s cirom), ki jih imenujemo ovčice, ki se pa polagoma zgoščujejo v nebo pokrivajoč "stratus". Na jugozahodu in severu se obzorje zastre s oblaki. V gorah in dolinah nastopi kmalu dolgotrajno deževje, ki je premnogokrat združeno s viharji, pozimi pa divjajo po takem vremenskem preobratu silni sneženi meteži, ki trajajo tedne dolgo. Vremenski preobrat pomeni turistu, da naj se brezpogojno vda. Slabo vreme da je poleti v srednjih višinah le dovolj moče, više gori pa gospodujejo tudi sneženi viharji, ki uničijo lahko človeško življenje! Pozimi je vremenski preobrat, kakor smo že omenili, združen s viharji in snegom in je prava poguba hribolezem. Zato je zanje edina rešitev in edino pravilo, da se takoj umaknejo v dolino.

(Dalje prihodnj.)

Avstrijska grozodejstva pod pokroviteljstvom Habsburžanov.

Preje v Avstriji konfiscirano.

Govor o grozodejstvih v naših pokrajinah

(Konec.)

Iz Dalmacije imenujem samo tri nedolžne žrtve. Kapeta Agija iz Orebiča je bil kot priča zoper svojega poveljnika ladje Srzantiča telegrafično poklican v Boko Kotorsko. Pred enim dnevom je prišel k svoji ženi, ki je bila v blagoslovljenem stanju in je imel komaj toliko časa, poljubiti svoje dveletno dete. Srzantič je bil po strojevodji iste ladje, svojemu osebnemu sovražniku obdolžen, da se je izjavil v izdajalstvo in arbofilnem duhu. Vprašanje sodnikov ali se je izjavil kapitan Agija tudi tako, je ta žanikal, pač pa je priznal, da se je večkrat pri mizi kritiziral o strankah avstrijske vlade proti Jugoslovanom. Na to je bil tudi on obtožen, obsojen in čez tri ure s Srzantičem ustreljen. Zamanj je zagotavljal svojo nedolžnost. Rakav se zanesel pred njim, medtem, ko je duhovnik pel mrtvaške pesmi. Večkrat se je onesvestil, in morali so ga vlačiti, dokler ni krogla končala njegovo življenje.

Enaka usoda je doletela Onizima Popoviča, ki je splošno znana. Zdravnik dr. Vrančan iz Hvara je bil aretiran in obdolžen, da je prevestno zdravil bolne Srbe, ki so prihli v zdravilišče in da je prijatelj Srbov. Bil je zaprt v trdnjavi v Sarajevu. Njegove muke v tej trdnjavi so morale biti nepopisne. Ko se je njegova nedolžnost spoznala in je bil oproščen, se je ubil v stanju omračenega duha v nekem hotelu v Sarajevu. Bil je močan krasen človek in značajan, nikdar ni bil osposnati na njem duševnih slabosti. V ječi pa se mu je tako prizadilo življenje, da se je, pobivši mlado ženo in otroke usmrtil.

Evakuiranci iz Istre umirali so v Lipnici v Gmundu in Moellersdorfu valed gladi, mrazu, tifusa in drugih boleznih. Istrski duhovnik Ljubomir Nikolić objavil je v hrvatskih časopisih, da je samo v Gmundu in Moellersdorfu blagoslovil nad 2000 mrtličev iz Istre in Hrvatske. Očividna priča je pripovedovala, da je videla v enem dnevu v neki baraki v Lipnici 41 mrtvih hrvaških otrok.

Medicinec Bajica Martinović iz Črnogore pripoveduje, da je videl umirati čez 8000 evakuiranih Hrvatov iz Istre.

Kako se je v južni Ogrski besnelo proti Srbom dokazuje sledeče dejstvo: rez. nadporočnik Marjan Minak, policijski uradnik iz Reke, ki je bil prideljen voj. poveljstvu v Temešvaru, je v pločnab ob Donavi ukazal usmrtiti tri Srbe. Obtožba se ni glasila za umor, ampak za zlorabo uradne moči. Obtožence pa je rekel, (gl. urad. list 1293/15) da ni 3 temveč najmanj 303 Srbov dal umoriti iz zgolj patriotičnih občutkov. Bil je oproščen, službeno ni bil poslan na fronto, temveč transferiran v ozadje in čez par mesecev je dobil avstrijski "Kronenorden". Cela Srbija in Črnogora sta bili oplenjeni, opustošeni in brezštevilni prebivalcev masakriranih in onečaščenih. Videl sem in slišal na lastna ušesa nekega častnika v gostilni "Tiroler" v Gradcu, ki je svojim kolegom kazal srebrne tobačnice, zlate medalje najvišjega črnogor. reda Miloša Obilića, pest srbskih bankovcev in druge dragocene stvari. Na vprašanje, kako je prišel do vsega tega, odgovoril je z zmagošlavnim usmevom: "Razume se, da je vse rekvirirano".

Najbolje sredstvo za iztrebljanje našega naroda je bila lakota, katero so posebno pri nas namenoma še povečevali. V Dalmaciji je lakota že tako velika, da odpirajo poštni uradniki pakete, kjer slutijo živila. Ta proces kraje in razdiranja stopa na dan, anarhija trka na vrata.

Vlada se hvali, da brani Dalmacijo proti sovražniku, in odposlanci prihajajo iz Dalmacije, da se ji zahvaljujejo. Ako pa bi smelo ljudstvo govoriti, tedaj bi reklo: Nočemo take obrane, ki nas obsaja na smrti lakote. Mi vemo, da branite našo zemljo, in to za to, da bi po tem naša zem-

lja služila za kolonije Nemcev. Zahvaljujemo se za ta kačji objem.

Zakaj ne dovolite, da bi nam pomagali naše bratje iz Hrvatske? Zato, ker pošiljate živila iz Hrvatske v Nemčijo, ker ljubite bolj Nemce, kot lastne državljane, ako so Slovani.

V Dalmaciji prireajo lov na 12 letne otroke in jih uporabljajo kot voditelje tovarne živine v Albaniji. Najgroznejši prizor je, kadar pridejo žandarji v hiše, da strgajo materam otroke iz naročja.

Srečni oni, ki bežijo še pravčasno v gore. V Splitu se je videlo veliko otrok od 12 do 16 let, ki so jih iztrgali materam in jih hitro pometali na tam pripravljene vozove, med stokanjem otrok in starišev. Ako je akual kdo teh otrok bežati, so ga ujeli, je bil kot dezertar ovajen in obsojen.

Kot vzgled navajam nekega Plavša in Hrušovarja pri Sinju, ki je bil 12 let star in je bil na ta način tako vlovljen in obsojen. Trinajstleten sin nekega Priče Jureva, sin ubogega epileptika, iz občine Sinj, je bil od žandarjev prijet in poslan v Cetinje, kjer je kot delavec umrl.

Glasom cesarskih predpisov so se smeli rekrutirati le otroci, ki so prekoračili 17 leto, vendar pa so žandarji lovili tudi 12 letne otroke; župani pa so molčali, ker so imeli svoje tehtne vzroke.

Iz vseh vzrokov zovem tebe Avstrija, v teh usodopolnih trenutkih, pred sodbo svetovne zgodovine, Tvoji lastni državljani te naj sodijo, radi tega predlagam sledečo resolucijo:

Državni zbor mora takoj izvoliti iz svoje srede komisijo, v kateri bodo vse stranke enako zastopane, obstoječe iz 25 udov, kateri morajo vse jugoslovanske dežele prepotovati in statistično in vestno dognati, sledeča raziskovanja:

1. Koliko ljudi je bilo eskortiranih?
2. Koliko brez procesa na različne načine umorjenih?
3. Koliko jih je bilo obsojenih iz političnih vzrokov in na koliko let teške ječe?
4. Koliko jih je bilo interniranih?
5. Koliko je bilo konfiniranih?
6. Koliko jih je bilo evakuiranih?
7. Koliko jih je umrlo v ječah, hišah za internirance valed lakote in bolezni?

Komisija mora vestno dognati vsako škodo plenitve, neplačane rekvizicije, in vse druge zločine v teh deželah in poročati zbornici, da ta razgaljenim votira primerne odškodnine in da krivce, v prvi vrsti odgovorne ministre eksemplarično kaznuje. (Izpuščenih nekaj nevažnih stavkov).

Ti pa moje ljudstvo, čigar uničenje so sklenili kolovodje, izvesti, bodi mi, kakor vedno potrpeljivo, in dobilo boš kmalu za vse tvoje nepopisne trpljenje plačilo. Nikdar več ne bode mogoče, da bodo kruti tujei, kot satrapi vladali na tvoji zemlji, da bodo poniževali tvojo čast s korupcijo in glodom in te prisilili, jim izkazati municipalno čast; nikdar več ne bo mogoče na tvoji zemlji proti tvojim plemenitim sinovom izdajati proskribejskih listin in povzročati najgusnejšo vseh gnjusov to je denunciacijo in z žuganjem demoralizirati slabice... Nikdar več naj se ne zgodi, da se bodo streljali brezštevilni nedolžni ljudje, da se bodo tvo-

ji sinovi trumoma gonili v prognanstvo in tam umirali lakote. Nikdar več ne bo mogoče, na tako srov način teptati vse naravne in ustavne zakone, ker se bliža ura, ko bodo zmagale moči svetlobe nad močmi teme.

Naj ruska revolucija komu ljuba ali neljuba, je vendar memento mori za vse absolutizme.

Bog prihaja in zidovi Civitas Dei se svetlikajo v žarkih vsehajočega solca. Ti bodeš moje ljudstvo v božji državi, kjer bodo vsi narodi bratsko zastopani in naši svojo prostost. Zaslužilo si jo z negativnim plebiscitom odkupil si sebe, ker so čuvaji vsega hučega in zlega gnali tvoje sinove na vialice, v ječe in prognanstvo, s čimur so jasno dokazali, da so nesmožni vladati druge narode.

Veliko si trpelo moje ljudstvo. Cvet tvojih sinov si izgubilo, a naj te tolaži tvoja vzvišena vila:

Ne plačite moje kćeri drage! I ako so odleteli ždrali, Ostali so pički ždraliči, Naše pleme izgrinit neče.

VAŠE KNJIGE.

Zajedolci. Povest iz življenja slovenskih trpinov v Ameriki. Vezano. Stane s poštnino vred \$1.75.

Zakon biogenesije. Vrlo poučna knjiga, ki pove, kako sleherni človek ponavlja v sebi razvoj vseh svojih živalskih in divjaških prednikov. S slikami. Vezano. S poštnino vred \$1.50.

Obe knjigi, ki se naročita obenem, za tri dolarje poštnine prosto. Naročila sprejema tajnik Književne matice S. N. P. J.: Frank Aleš, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill. — Adv.

Na prodaj je

posestvo v stari domovini, katero se nahaja v vasi Škoflje, fara Šent-Vid na Dolenjskem. (Enkrat je bilo to posestvo Smarčev.) Posestvo obstoji iz: Hiše, podštala, kozolec, 14 mernikov posevke, poleg je velik vrt in precej sadnjega drevja, vse je v prav dobrem stanju. Torej če katerega veseli kupiti to posestvo v lepem in rodovitnem kraju, naj se obrne ali pa pismeno na naslov: Joseph Čebular, P. O. Box 156, Vanding, Pa. (Adv.)

Za praznike.

Stara navada ameriških rojakov je, da se spominijo svojih sorodnikov in prijateljev v domovini s primernim darom za božične praznike.

Ker je sedaj cena denarja izredno nizka, že samo par dolarjev pomeni jako veliko v starem kraju.

Denarne pošiljave skozi našo banko so navadno nakazane v 14 dneh. Denar dobi prejemnik na svoji domači pošti brez vsakega odbitka. Naše cene so vedno med najnižjimi.

ZAKRAJŠEK & ČESAREK,

slovenska banka

70—9th Ave. New York City.

Dostavek: Onim, ki žele potovati domov za praznike, priporočamo svojo potniško pisarno.

Za Božične Praznike.

Nove Slov. Jugoslavija Piano Role.

Sveta noč, z besedami	\$1.25
Kje so moje rožice, z besedami	1.25
Vsi so prihajali, z besedami	1.25
Ljubca moja, z besedami	1.25
Na Marjance, polka	1.00
Mladi vojaki, koračnica	1.00
Holshacker, marš	1.00
Donavski valovi, valček	1.00
Črez valove, valček	1.00

SE DOBIJO EDINO LE PRI:

NAVINŠEK-POTOKAR CO.,

331 Greeve Street

Conemaugh, Pa.

Opomba: — Pri naročilu blagovolite poslati 50c posebej za poštnino.

Imamo najboljšje player piano po-jake nizi ceni v zalogi. Pišite za pojasnila.

F. M. Dostojevskij:

BESI

Roman v treh delih.

Preložil Vladimir Levstik.

(Dalje.)

Vteknul je usnjati mošnjček v prsni žep, pogljal konja in zdrdlal, ne meneč se za roganje blizu stoječih izvoščkov. Posmeh in začudenje sta spremljala ves čas tudi damo, ko se je rinila med kočijaži in lakajji, čakajočimi skorajšnjega prihoda svoje gospode, k cerkvenim vratom. In res je bilo v nenadnem pojavljanju take osebe sredi ljudi na ulici dosti čudnega in nepričakovanega. Bila je bolnosuha in šepasta, močno nabesena in nardecena, njen dolgi vrat čisto gol, stara temna obleka edino, kar je imela na sebi: kljub hladnemu in vetrovnemu, četudi jasnemu septemborskemu dnevu ni nosila niti rute, niti ogrinjala. Prišla je gologlava, lase zadržane v drobčen voz na tilniku, nad desnim sencem papirnato rožo, s kakšnimi krase angela na velikonočnih butarah. Takega angela v venču iz narajenih rož sem bil včeraj opazil v kotu pod svetimi podobami, ko sem sedel pri Marji Timofejevni. Vrhutega se je dama veselo in prekanjeno smehljala, dasi je skromno povešala oči. Če bi se bila le malec zamudila, je morda sploh ne bi bili pustili v cerkev; toda smuknila je v božji hram, kjer se je neopazno rinila naprej.

Pridiga pa bila šele pri polovici, in vsa gosta množica, ki je polnila cerkev, je poslušala s brezglasno pozornostjo; vendar pa je marsikatero oko z radovednostjo in dvomom uhajalo k novi prikazni. Spustila se je na cerkveni tlak, sklonila nanj svoj nabeseni obraz, ležala dolgo tako in očitno plakala; ko pa je vzdignila glavo in vstala, se je kmalu potolažila in razvedrila. Z veseljem, vidnim zadovoljstvom so ji begale oči po obrazih ljudi in po cerkvenem zidu. Zlasti radovedno je opazovala nekatere dame; stopala je na prste, da vidi bolje. Parkrat se je celo smejala in čudno hihitala. Toda pridiga se je končala in prišel je k križi. Gubernatorica je prva stopila k njemu, toda še preden je storila dva koraka, se je ustavila in pustila prednost Varvari Petrovni, bližajoči se naravnost, kakor bi ne bilo nikogar na poti. V pretirani vlnudnosti gubernatorice se je nedolgovno skrivaj lin zboldila; tako so jo razumeli in menda tudi Varvara Petrovna; ta pa se ni ozrla niti zdaj, marveč se je z enomajno dostojanstvenostjo sklonila h križu in krenila takoj nato proti izhodu. Livrirani lakaj ji je dejal pot, čeprav so se razmikali vsi sami od sebe. Toda v večji, tik pred vrati se je gnetla gosta gruča; Varvara Petrovna je obstala in zdajci zagledala čudno, nenavadno bitje, žensko s papirnato rožo v laseh, ki se je prerinila izmed ljudi ter padla pred njo na kolena. Varvara Petrovna, ki jo je bilo trudno spraviti v zadrego, posebno pa še na javnem kraju, jo je pomerila z resnim in strogim pogledom.

Tu hočem po možnosti kratko pripomniti, da Varvari Petrovni, čeprav je zadnja leta prebudo varčevala in celo škoparila, včasih vendar ni bi-

lo žal denarja, zlasti ne v dobre namene. Bila je članica nekega dobrodelnega društva v prestolici. Za časa lakote pred nekaj leti je poslala petrograjskemu glavnemu odboru za zbiranje podpor stvarilom petsto rubljev, o čemer so nemalo govorili pri nas. In še tik pred imenovanjem novega gubernatorja je osnoval damski podporni odtsek za najrevnejše porodnice v mestu in guberniji. Javno mnenje je ostro grajalo njeno častilhepnost; toda znana burnost in hkrati vztrajnost Varvare Petrovne bi bili skoraj premagali vse ovire; društvo je bilo malodane ustanovljeno, in prvotna misel se je čimdalje širje razvijala v vznešeni duši njegove začetnice; sanjarila je že, kako bi osnovala enak zavod v Moskvi in razširila časoma njegovo delovanje po vsej Rusiji. Zaradi nenadne premene gubernatorja pa je vse obtičalo; in nova gubernatorica je bila baže izrazila v družbi že nekaj pikrih in žal tudi opravičenih in stvarnih pomislekov zoper nepraktično osnovno misel takega odbora, kar vse je bilo — seveda s primernimi okraški — že zdavnaj sporočeno Varvari Petrovni. Bog edini pozna globlino človeških src; toda zdi se mi, da je bila Varvara Petrovna zelo zadovoljna, ko se je morala ustaviti pred cerkvenimi vrati; vedela je, da mora vsak trenutek priiti gubernatorica in za njo vsi ostali: "Naj vidi sama, koliko mi je do tega, kaj si ona misli in kaj se utegne jezicati o moji častilakomni dobrodelnosti. Nate, vi vsi, le glejte!"

"Kaj je, ljubca moja? Kaj bi radi?" Varvara Petrovna je pozorno gledala klečečo prosivko pred seboj.

Ta je strmela vanjo s strašno preplašenimi osramočenimi, toda skoraj pobožnimi očmi; zdajci pa se je nasmehnila s prejšnjim čudnim hihitanjem.

"Kaj hoče? Kdo je ta ženska?"

Varvara Petrovna je obletela navzoče z ukazujočim in vprašujočim pogledom. Vsi so molčali.

"Ali ste v nesreči? Potrebujete pomoči, kaj?"

"Potrebujem... prišla sem..." je blebetala "nesrečnica" z glasom, trgajočim se razburjenja. "Prišla sem le, da vam roko poljubim..." in spet je hihiknila.

Z dobrikajočim se pogledom majhnih otrok, kadar česa prosijo, je segla po roki Varvare Petrovne, toda mahoma je umeknila prste, kakor da se je nečesa prestrašila.

"Samo zato ste prišli?" je dejala Varvara Petrovna s sočutnim nasmehom; nato je izvedla svojo bisernično denarnico, potegnila iz nje bankovec za deset rubljev in ga dala neznanici.

Ta ga je vzela. Varvara Petrovna je čudna ženska silno zanimala; očividno je ni imela za navadno prosivko.

"Vsi, deset rubljev ji je podarila," je rekel nekdo med množico.

"Prosim, dajte mi roko," je blebetala "nesrečnica", stiskaje s prsti levico vogal podarjenega bankoveca, ki je fototal v prepihu.

Varvara Petrovna se je nekam načemerila ter ji z resnim, skoraj strogim obrazom pomolila roko; ženska je pobožno pritisnila ustnice nanjo.

(Dalje prihodnj.)